

GREAT MORAVIA

AND THE BEGINNINGS
OF CHRISTIANITY

Pavel Kouřil (ed.)

The Institute of Archaeology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Brno

**VELKÁ
MORAVA**

1150 let křesťanství ve střední Evropě

GREAT MORAVIA AND THE BEGINNINGS OF CHRISTIANITY

Pavel Kouřil (ed.)

The Institute of Archaeology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Brno

Brno 2014

**VELKÁ
MORAVA**

1150 let křesťanství ve střední Evropě

GREAT MORAVIA AND THE BEGINNINGS OF CHRISTIANITY

Pavel Kouřil (ed.)

27. 11. 2014 – 28. 2. 2015 – Palace of Noble Ladies, Moravian Museum, Brno
17. 4. 2015 – 28. 6. 2015 – Imperial Stables, Prague Castle, Prague
7. 8. 2015 – 1. 11. 2015 – Bratislava Castle, Bratislava

MORAVSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

MINISTERSTVO
KULTURY

AKADEMIE VĚD
ČESKÉ REPUBLIKY

Funded from Ministry of Culture project of Applied Research and Development of National and Cultural Identity Programme "The Great Moravia and 1150 years of Christianity in the Central Europe", for years 2012–2015, identification code DF12P010VV010.

GREAT MORAVIA AND THE BEGINNINGS OF CHRISTIANITY

The Institute of Archaeology of the Academy of Sciences
of the Czech Republic, Brno
in cooperation with the Moravian Museum

Editor: Pavel Kouřil

Text authors: Andrea Bartošková
Peter Bednár
Ivana Boháčová
Petr Čech
Jan Frolík
Luděk Galuška
Jana Gryc
Milan Hanuliak
Hajnalka Herold
Dagmar Jelínková
Pavel Kouřil
Christian Lübke
Jiří Macháček
Jan Mařík
Zdeněk Měřínský
Karol Pieta
Lumír Poláček
Jacek Poleski
Naďa Profantová
Rudolf Procházka
Svetlana S. Rjabceva
Alexander T. Ruttkay
Matej Ruttkay
Petr Sommer
Béla Miklós Szöke
Pavel Šlězár
Tatiana Štefanovičová
Michal Téra
Kateřina Tomková
Vladimír Vavřínek
Martin Wihoda
Herwig Wolfram
Jozef Zábajník

Catalogue texts
authors: Pavel Kouřil
Luděk Galuška
Jiří Košta

Texts reviewers: Petr Charvát
Libor Jan

Translations: Louise Bremby
Jana Gryc
Jana Klíčová
Olga Lečbychová
Yvona Levíčková
Lingea s.r.o.
Petra Melichar
Eva Mošová
Stanislav Oplatek
Chris Sullivan
Marek Vlach

Czech texts
corrections: Jana Fantová

English texts
corrections: Tereza Bartošková
Paul Maddocks

Editorial office: Zdenka Kosarová
Olga Lečbychová
Miroslava Šudomová

Catalogue photos: Jiří Foltýn
Barbora Tesařová

Manufacturing
of the models: Radek Míka, M'Plan

Cover, graphic
design and printing: Arte 73, s.r.o.

© The Institute of Archaeology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Brno

ISBN 978-80-86023-54-0

Partner institutions:

Archeologický ústav Akademie věd ČR, Praha, v. v. i.
Archeologický ústav SAV v Nitre
Archiv Pražského hradu
Hornonitrianske múzeum v Prievidzi
Masarykovo muzeum v Hodoníně, p. o.
Moravský zemský archiv v Brně
Muzeum Archeologiczne w Krakowie
Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, p. o.
Muzeum Kroměřížska, p. o.
Muzeum města Brna, p. o.
Muzeum a galerie v Prostějově, p. o.
Muzeum Těšínska, p. o.
Múzeum mesta Bratislavy
Národní muzeum Praha
– Historické muzeum
Národní muzeum Praha
– Přírodovědné muzeum
Národní památkový ústav
– územně odborné pracoviště v Olomouci
Národní památkový ústav
– územně odborné pracoviště v Ostravě
Oblastní muzeum v Chomutově
Ponitrianske múzeum v Nitre
Považské múzeum v Žiline
Regionální muzeum v Mikulově, p. o.
Slovácké muzeum v Uherském Hradišti
Slovenské národné múzeum
– Archeologické múzeum Bratislava
Slovenské národné múzeum
– Historické múzeum Bratislava
Slovenské národné múzeum
– Etnografické múzeá v Martine
Spolková země Dolní Rakousy
Technické muzeum v Brně
Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Ústav archeologie a muzeologie
Filozofické fakulty Masarykovy univerzity
Vlastivědné muzeum v Olomouci
Jiří Janošík, Bratislava

CONTENT

GREAT MORAVIA AND THE BEGINNINGS OF CHRISTIANITY

Great Moravia and the Rise of Christianity (Foreword) – Pavel Kouřil	15
The history and progress of research into Great Moravia – Zdeněk Měřínský	16
The origins of Slavic settlement in Moravia – Dagmar Jelínková	24
The Slavs and the Avar Khaganate – Jozef Zábojník	35
Archaic Slavic religion – Michal Téra	42
From the Moravians to Great Moravia and back again – Martin Wihoda	49
Rex, principes, optimates – the elites of Great Moravia – Luděk Galuška	54
Power elites in 9th–10th century Bohemia – Naďa Profantová	66
Warfare in Great Moravia – Alexander T. Ruttkey	74
Christianity and the Byzantine mission in Great Moravia – Vladimír Vavřínek	84
Culture and learning in Great Moravia – Vladimír Vavřínek	88
Great Moravian religious architecture – Lumír Poláček	92
Burial rite at the territory of the Great Moravia – Milan Hanuliak	98
Production, crafts and trade in the pre-Great Moravian and Great Moravian periods in Moravia and Silesia – Zdeněk Měřínský	105
Jewellery and jewellery making in Great Moravia – Luděk Galuška	132
Bohemia and Great Moravia – archaeological evidence – Ivana Boháčová, Naďa Profantová	143
The Moravian Realm and the Bavarian (Eastern) March – Herwig Wolfram	155
Contacts between the tribes in the basins of the Vistula and Oder and Great Moravia – Jacek Poleski	160
Great Moravia and the Empire – Christian Lübke	165
Contacts between Eastern Europe and Great Moravia – Svetlana S. Rjabceva	170
The final years and downfall of Great Moravia – Pavel Kouřil	178

SIGNIFICANT ARCHAEOLOGICAL SITES:

MORAVIA

Mikulčice – Lumír Poláček	184
Staré Město – Uherské Hradiště – Luděk Galuška	189
Pohansko near Břeclav – Jiří Macháček	196
Staré Zámky near Brno-Líšeň – Zdeněk Měřínský	200
Znojmo – St Hippolytus' Stronghold – Zdeněk Měřínský	209
Olomouc – Pavel Šlězár	214
Přerov – Rudolf Procházka	222
Chotěbuz – Podobora – Pavel Kouřil, Jana Gryc	228

AUSTRIA

Gars-Thunau – Hajnalka Herold	233
--------------------------------------	-----

SLOVAKIA

Bojná – Karol Pieta	239
Nitra – Peter Bednár, Matej Ruttkay	243
Ducové – Kostolec – Alexander T. Ruttkay	249
Nitrianska Blatnica – Alexander T. Ruttkay	253
Pobedim – Alexander T. Ruttkay	257
Bratislava and Devín – Tatiana Štefanovičová	259

HUNGARY

Mosaburg/Zalavár – Béla Miklós Szöke	262
---	-----

BOHEMIA

Prague Castle – Jan Frolík	268
Stará Kouřim – Petr Sommer	271
Budeč – Andrea Bartošková	273
Libice above Cidlina – Jan Mařík	278
Levý Hradec – Kateřina Tomková	283
Stará Boleslav – Ivana Boháčová	287
Žatec – Petr Čech	291
Catalogue	297
Notes	490
Acronyms	491
Literature	492
Archival sources	530
Authors	532

AUTHORS

PhDr. Andrea Bartošková

Archeologický ústav Akademie věd ČR, Praha, v. v. i.
Letenská 4, 110 00 Praha 1
bartoskova@arup.cas.cz

PhDr. Peter Bednár, CSc.

Archeologický ústav SAV v Nitre
Akademická 2, 949 21 Nitra
Peter.Bednar@savba.sk

PhDr. Ivana Boháčová, Ph.D.

Archeologický ústav Akademie věd ČR, Praha, v. v. i.
Letenská 4, 110 00 Praha 1
bohacova@arup.cas.cz

Mgr. Petr Čech

Archeologický ústav Akademie věd ČR, Praha, v. v. i.
Letenská 4, 110 00 Praha 1
cech@arup.cas.cz

PhDr. Jan Frolík, DrSc.

Archeologický ústav Akademie věd ČR, Praha, v. v. i.
Letenská 4, 110 00 Praha 1
frolik@arup.cas.cz

doc. PhDr. Luděk Galuška, CSc.

Moravské zemské muzeum
Zelný trh 6, 659 37 Brno
lgaluska@mzm.cz

Mgr. Jana Gryc

Archeologický ústav Akademie věd ČR, Brno, v. v. i.
Čechyňská 363/19, 602 00 Brno
janaslowioczek@seznam.cz

PhDr. Milan Hanuliak, DrSc.

Archeologický ústav SAV v Nitre
Akademická 2, 949 21 Nitra
nrauhanu@savba.sk

Dr. Hajnalka Herold

Department of Archaeology, University of Exeter
Laver Building, North Park Road
Exeter EX4 4QE, United Kingdom
h.herold@exeter.ac.uk

Mgr. Jiří Košta

Národní muzeum – Historické muzeum Praha
Vínohradská 1, 110 00 Praha 1
Jiri.Kosta@seznam.cz

doc. PhDr. Pavel Kouřil, CSc.

Archeologický ústav Akademie věd ČR, Brno, v. v. i.
Čechyňská 363/19, 602 00 Brno
kouril@arub.cz

prof. Dr. Christian Lübke

GWZO eV. an der Universität Leipzig
Reichsstr. 4-6, D-04109 Leipzig
luebke@uni-leipzig.de

prof. Mgr. Jiří Macháček, Ph.D.

Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty
Masarykovy univerzity Brno
Arna Nováka 1, 602 00 Brno
machacek@phil.muni.cz

Mgr. Jan Mařík, Ph.D.

Archeologický ústav Akademie věd ČR, Praha, v. v. i.
Letenská 4, 110 00 Praha 1
marik@arup.cas.cz

prof. PhDr. Zdeněk Měřinský, CSc.

Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty
Masarykovy univerzity Brno
Arna Nováka 1, 602 00 Brno
merinsky@phil.muni.cz

PhDr. Karol Pieta, DrSc.

Archeologický ústav SAV v Nitre
Akademická 2, 949 21 Nitra
nraupiet@savba.sk

PhDr. Lumír Poláček, CSc.

Archeologický ústav Akademie věd ČR, Brno, v. v. i.
Čechyňská 363/19, 602 00 Brno
polacek@arub.cz

prof. Dr. hab. Jacek Poleski

Instytut Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie
Ul. Gołębia 11, 31-007 Krakow
jpoleski@wp.pl

PhDr. Naďa Profantová, CSc.

Archeologický ústav Akademie věd ČR, Praha, v. v. i.
Letenská 4, 110 00 Praha 1
profantova@arup.cas.cz

PhDr. Rudolf Procházka, CSc.

Archeologický ústav Akademie věd ČR, Brno, v. v. i.
Čechyňská 363/19, 602 00 Brno
prochazka@arub.cz

dr. Svetlana S. Rjabceva

Institutul Patrimoniului Cultural
Mun. Chişinău, bd. Ştefan cel Mare 1
sveta.earing@gmail.com

prof. PhDr. Alexander T. Ruttkay, DrSc.

Archeologický ústav SAV v Nitre
Akademická 2, 949 21 Nitra
nraurut@savba.sk

PhDr. Matej Ruttkay, CSc.

Archeologický ústav SAV v Nitre
Akademická 2, 949 21 Nitra
matej.ruttkay@savba.sk

prof. PhDr. Petr Sommer, CSc., DSc.

Archeologický ústav Akademie věd ČR, Praha, v. v. i.
Letenská 4, 110 00 Praha 1
sommer@arup.cas.cz

prof. Béla Miklós Szöke

Régészeti Intézet, Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
1014 Országház u. 30, Budapest, 1250 Pf.: 9.
szoke.bela@btk.mta.hu

Mgr. Pavel Šlézar

Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště
Olomouc
Michalská 3, 771 11 Olomouc
slezar.pavel@npu.cz

prof. PhDr. Tatiana Štefanovičová, CSc.

Slovenský archeologický a historický inštitút (SAHI)
Vajnorská 8/A, 831 04 Bratislava – Nové Mesto
Tatiana.Stefanovicova@sahi.sk

Mgr. Michal Téra, Ph.D.

Katedra literární kultury a slavistiky, Filozofická fakulta,
Univerzita Pardubice
Studentská 84, 532 10 Pardubice
MichalTera@seznam.cz

PhDr. Kateřina Tomková

Archeologický ústav Akademie věd ČR, Praha, v. v. i.
Letenská 4, 110 00 Praha 1
tomkova@arup.cas.cz

PhDr., Dr.h.c. Vladimír Vavřínek, CSc.

Slovanský ústav Akademie věd ČR, v. v. i.
Valentinská 1, 110 00 Praha 1
vladimir.vavrinek@seznam.cz

prof. PhDr. Martin Wihoda, Ph.D.

Historický ústav Filozofické fakulty Masarykovy univerzity
Brno
Arna Nováka 1, 602 00 Brno
wihoda@phil.muni.cz

prof. em. Dr. Herwig Wolfram

Institut für Österreichische Geschichtsforschung,
Universität Wien
Universitätsring 1, A-1010 Wien
herwig.wolfram@univie.ac.at

doc. PhDr. Jozef Zábajník, CSc.

Archeologický ústav SAV v Nitre
Akademická 2, 949 21 Nitra
jozef.zabajnik@savba.sk

Pavel Kouřil (ed.)

GREAT MORAVIA AND THE BEGINNINGS OF CHRISTIANITY

Graphic design and printing: Arte 73 s. r. o.

Cover:

front page – gold pendant with pearls and glass almandine imitation, Mikulčice – Valy,

inv. no. 594-2/57, The Institute of Archaeology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Brno

reverse – gold button with double shell, Mikulčice – Valy,

inv. no. 594-1122a/57, The Institute of Archaeology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Brno

Published by The Institute of Archaeology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Brno

www.arub.cz

© The Institute of Archaeology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Brno

Brno 2014

ISBN 978-80-86023-54-0

ISBN 978-80-86023-54-0